

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

ПЛІДНА КОНФЕРЕНЦІЯ

14—15 липня 1997 р. в м. Ніжині на базі історико-філологічного факультету державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя відбулася міжнародна наукова конференція «Східні слов'яни. Мова. Історія. Культура» (за матеріалами пам'яток писемності східнослов'янськими мовами XI—XVIII ст.). Організаторами конференції виступили Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАНУ та Ніжинський педагогічний інститут.

У роботі конференції взяли участь науковці Києва, Ніжина, Харкова, Москви, Єльця; подали свої матеріали вчені Львова та Грюнвальдського університету (Німеччина).

На пленарному засіданні із вступним словом до учасників та гостей конференції звернувся ректор Ніжинського інституту, професор В. П. Яковець. Він підкреслив, що в умовах творення національних держав на терені колишнього СРСР, незважаючи на труднощі перехідного періоду, наука і культура взаємозбагачують слов'янські народи, зберігають загальнолюдську єдність; що ніжинська славістична школа добре відома у світі науковими доробками, іменами і традиціями. Декан історико-філологічного факультету НДПІ, професор Г. В. Самійленко виголосив доповідь «Чернігівська літературна школа кінця XVII—XVIII ст.». На багатому історичному та культурологічному матеріалі автор уперше доводить, що наприкінці XVII — першій половині XVIII ст. у Чернігові була сформована літературна школа, на чолі якої стояв Лазар Баранович; характеризує основні її ознаки: спільність проблематики та жанрів, творчого методу — бароко; вказує на активну участь її представників у громадському житті; з'ясовує, чому саме у XVIII ст. ця школа перестала існувати.

Професор В. І. Макаров (м. Єлець, Росія) присвятив доповідь проблемі національного й інтернаціонального у контексті російсько-українських зв'язків учених-гуманітаріїв XIX—XX ст., підкреслив, що східнослов'янській науковій традиції властива єдність в об'єктивному і результативному пошуку істини.

Професор В. Ю. Франчук (м. Київ) у доповіді «Відгуки язичницьких вірувань слов'ян у київському літописанні» розглянула давньоруську традицію найменування новонароджених. Провела думку, що будучи наслідком язичницького світогляду, ця традиція пов'язувала живих

і померлих представників княжого роду, а розкриття системи, що лежить в основі цієї традиції, дозволить зробити ще один крок у з'ясуванні витоків східнослов'янської княжої династії.

С. В. Зінченко (м. Ніжин) у виступі «Ніжин: від Нежатинь чи від Уненежь?» зупинився на проблемі визначення стародавньої назви міста Ніжин, спробував розкрити етимологію сучасної назви, що базується на перших літописних згадках топоніму Нежати́на нива, Ніжати́н, Уне́ніж та археологічних даних останніх років.

Доцент О. В. Ростовська у виступі «Етніонім «Русь-Україна» в писемних джерелах XII—XVIII століть» відзначила, що минає 810 років з часу першої писемної згадки слова «Україна», яке трансформувалося, аналогічно слову «Русь», з етніоніму в політонім, тобто в самоназву держави; проаналізувала історичні джерела, які засвідчують генетичну спорідненість традицій Київської Русі й України як державних утворень.

Доповідь доцента Ф. Т. Євсєєва «Особливості відображення купальської обрядовості у східнослов'янських пам'ятках писемності XIV—XVII ст.» дозволила скласти уявлення про значення слова «купала»; про своєрідність фіксації літньої обрядовості східних слов'ян та походження купальського ритуалу. Автор навів цікаві писемні пам'ятки, які дають опис східнослов'янського купальського обрядового дійства, а також висловив припущення про його антське походження.

Робота конференції продовжувалася у двох секціях: «Роль писемних пам'яток у розвитку духовної культури східних слов'ян» та «Мовні особливості пам'яток писемності XI—XVIII ст.». Усі доповіді викликали жвавий інтерес, подекуди гостру дискусію.

Заслужують на увагу наукові дослідження молодих викладачів. Зокрема, О. Г. Самойленко (Ніжин) у виступі «Древньоруські літописи як джерело дослідження у науковій спадщині вчених-істориків Ніжинської вищої школи другої половини XIX — початку XX ст.» проаналізував праці професорів М. М. Бережкова, М. І. Лілеєва, В. Г. Ляскоронського, які збагатили світову та вітчизняну історіографію новими методами та напрямками аналізу. С. Г. Самойленко (Ніжин) у повідомленні «Писемні пам'ятки в книжних збірках вчених у бібліотеці Ніжинської вищої школи» відзначив, що багато першодруків та літописних текстів XV — першої половини XIX ст. з фондів рідкісної літератури раніше знаходилися у приватних бібліотеках вчених Росії, України, Німеччини тощо; вперше охарактеризував їх історико-культурологічну цінність.

Проблемі вивчення рукописної книги як єдиного культурологічного комплексу був присвячений виступ Г. В. Аксєнової (Москва) на тему: «Луцкое Евангелие XIV века как памятник древнерусской письменности». Дослідниця продемонструвала можливості цього підходу, переконливо показала походження книги з новгородських книгописних майстерень, а самого писця — з Волині. У доповіді С. Х. Широкоград (Харків) «Євангельська притча про таланти у Нестеровім «Житті Теодосія Печерського», присвяченій дослідженню поезики апокрифічного твору, стверджується святість Києво-Печерського монастиря, історична зумовленість його заснування та розбудови, важливість пам'ятки як джерела вивчення церковної історії Київської Русі.

Викликали науковий інтерес доповіді: М. Ю. Неборського (Москва) «Византийцы в Киевской Руси: опыт количественного анализа»; Г. А. Савченко і Ф. Т. Євсєєва (Ніжин) «Міф і ритуал у слов'янських пам'ятках писемності XVIII ст.»; О. В. Шинкаренко (Ніжин) «Риси барокової поезики в творчості М. В. Гоголя і Г. С. Сковороди: лінгвістичний аспект».

Істотно збагачують історичну науку дослідження мовознавчого характеру. Це, зокрема, доповіді Л. А. Гнатенко (Київ) «Передача голосних звуків у староукраїнських ділових пам'ятках останньої чверті XIV

— першої чверті XVII ст.»; Н. І. Клипи (Ніжин) «Про функціонування винокурної термінології у пам'ятках російської ділової писемності

XVII ст.»; В. Ю. Гальчук (Ніжин) «Наслідки переміщення праслов'янського наголосу у відприкметникових прислівниках (на матеріалі староукраїнських пам'яток)» та інші.

Наукова конференція збагатила учасників і гостей не лише дослідницькими пошуками, а й знайомством з духовним, культурологічним багатством інститутської бібліотеки та її перлинами — музеєм рідкісної книги і Гоголівським центром. Такі конференції дають стимул для подальших творчих контактів науковців.

Ольга РОСТОВСЬКА

